

Dohovor o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier

Európska hospodárska komisia OSN (EHK OSN) je základným geopolitickým, hospodárskym, sociálnym a environmentálnym systémom v Európe, iniciátorom a garantom programu *Životné prostredie pre Európu*. Ministerstvo životného prostredia SR sa spolu so svojimi podriadenými organizáciami podieľa na všetkých relevantných aktivitách koordinovaných Výborom pre environmentálnu politiku EHK OSN a Výborom pre ľudské sídla EHK OSN. Dohovor EHK OSN o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier bol podpísaný v Helsinkách 17. marca 1992 a vstúpil do platnosti 6. októbra 1996, Slovenská republika ho ratifikovala 7. júla 1999 a platnosť pre SR nadobudol dňom 5. októbra 1999. Gestorom dohovoru v SR je MŽP SR (pozri webovú stránku ministerstva).

Hlavným cieľom dohovoru je ochrana a využívanie hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier, ktoré možno dosiahnuť len posilnením preventívnych opatrení zameraných na redukciu znečistenia vôd na národnej i medzinárodnej úrovni, ako aj posilnením dvojstrannej a mnohostrannej spolupráce krajín, trvalo udržateľným manažmentom vôd a zachovaním vodných zdrojov a životného prostredia. Zmluvné strany dohovoru sa zaviazali, že prijímú opatrenia na redukciu znečistenia vôd, ktoré môže mať vplyv presahujúci hranice, zabezpečia, že hraničné vody sa budú využívať s orientáciou na ekológiu a racionálne vodné hospodárstvo, zabezpečia ochranu vôd a kde je to potrebné aj obnovenie ekosystémov. Opatrenia na prevenciu, reguláciu a znižovanie znečistenia vody sa budú vykonávať podľa možnosti priamo pri zdroji znečistenia a budú aplikovať medzi iným používanie nízkooodpadovej alebo bezodpadovej technológie.

K tomuto dohovoru bol v Londýne 17. júna 1999 ministrami zdravotníctva podpísaný Protokol o vode a zdraví. Slovenská republika ho ratifikovala 2. októbra 2001 a vstúpil do platnosti 4. augusta 2005. Jeho gestorom je rezort Ministerstva zdravotníctva SR. MŽP SR v rámci svojich kompetencií úzko spolupracuje na plnení záväzkov vyplývajúcich z tohto protokolu pre SR. Taktiež



k tomuto dohovoru bol vypracovaný aj Protokol o zodpovednosti za škody na cezhraničných vodách spôsobených priemyselnými haváriami, ktorý ešte nenadobudol platnosť a zatiaľ ho ratifikovala len Maďarská republika.

Sekretariát dohovoru pracuje v sídle OSN v Ženeve, činnosť a aktivity v rámci dohovoru riadi výbor na základe schváleného plánu práce najvyšším orgánom – rokovaním zmluvných strán. Prácu zabezpečujú pracovné skupiny zamerané na riešenie špecifických problémov a oblastí spadajúcich do pôsobnosti dohovoru. Slovenská republika je zastúpená vo väčšine pracovných skupín dohovoru.

V súčasnosti prebieha implementácia pracovného plánu na roky 2004 - 2006 nadväzujúceho na predošlé čin-

nosti, schváleného na rokovaní zmluvných strán. Pracovný plán je rozčlenený do štyroch programových oblastí a v každej z nich spolupracujú v pracovných skupinách podľa zamerania aj medzinárodné inštitúcie a organizácie: (I) Podpora dohovoru a jeho aktivít a poradenské služby, (II) Integrovaný manažment vôd a ich ekosystémov, (III) Monitoring a hodnotenie a (IV) Voda a ľudské zdravie.

Podpora dohovoru a jeho aktivít a poradenské služby

Táto programová oblasť je zameraná na budúcich členov dohovoru, s cieľom podporiť ich a pomôcť im v ratifikačnom procese. Poradenstvo sa sústreďuje na právne a technické aspekty splnenia požiadavok dohovoru. V praxi to znamená napr. prezentáciu dohovoru a jeho cieľov, vydávanie publikácií, CD, tvorba webových stránok atď., pričom do spolupráce sú zahrnuté mnohé medzinárodné organizácie pôsobiace v oblasti ochrany životného prostredia. Sekretariát informuje na svojich stránkach o aktivitách v rámci dohovoru na adrese: www.unece.org/env/water.

Jednou z hlavných úloh tejto programovej oblasti je pomoc a poradenstvo spoločným komisiám v regiónoch, s cieľom podporiť integrovaný manažment a ochranu vôd. Aktivity manažuje predovšetkým sekretariát.

Integrovaný manažment vôd a ich ekosystémov

Táto pracovná skupina pracuje od roku 2004, a participuje v nej zástupca SR, sa zameriava na intersektorálny manažment vôd: kontrolu, prevenciu a zníženie rizika, ktoré by mohlo mať cezhraničný dopad na kvalitu alebo množstvo vôd; na ochranu a obnovu vodných ekosystémov; prevenciu škôd spôsobených úpravami tokov, nedostatok vody, ochranu pred povodňami, problémy spôsobené eróziou a pod. Jedným z dôležitých cieľov vytýčených v tejto programovej oblasti je pomôcť krajinám zapracovať prvky integrovaného manažmentu vôd do ich bilaterálnych, resp. multilaterálnych dohôd o hraničných vodách.

V oblasti ochrany pred povodňami sa využijú skúsenosti získané zo seminára *Ochrana pred povodňami*, organizovaného Nemeckou spolkovou republikou v roku



2004, ktoré sa aktualizujú, a poslúžia pri tvorbe právnych nástrojov. Spolupráca s Európskou komisiou zaistí ich harmonizáciu s pripravovanou integrovanou stratégiou pri ochrane pred povodňami na úrovni EÚ. Hlavnými spolupracujúcimi partnermi budú predovšetkým medzinárodné komisie vytvorené pre ochranu riek Dunaja, Labe, Rýna atď., ako aj spoločné komisie pre hraničné vody vo východnej Európe a na Kaukaze.

V súlade so zameraním tejto pracovnej oblasti implementácia smernice 2000/60/ES Európskeho parlamentu a Rady ustanovujúca rámec pre činnosť Spoločenstva v oblasti vodnej politiky (Rámcová smernica o vode) do pracovných aktivít, ako aj rozširovanie informácií o nej v nečlenských krajinách EÚ, patrí k jedným z najvýznamnejších aktivít. Zameriava sa na lepšiu integráciu zložiek manažmentu vôd do sektorálnych politík v krajinách v prechodnom období, odovzdávaním získaných skúseností z aplikácie Spoločnej implementačnej stratégie z cezhraničných povodí v EÚ.

V oblasti ochrany vôd pred následkami priemyselných havárií sa pripravujú odporúčania pre spoločné komisie na hraničných vodách, ako aj pre iné organizácie a inštitúcie, ktorých účelom je zlepšiť bezpečnosť a manažment priemyselných zariadení, a tým zabezpečiť prevenciu pred havarijným znečistením cezhraničných vôd. Využijú sa skúsenosti zo spoločných hraničných komisií na riekach Labe, Dunaj a Rýn. Krátkodobé opatrenia majú zahŕňať bezpečnostné návody, systém varovania, vzájomnej komunikácie v prípade havárií atď. Dlhodobé opatrenia majú zahŕňať právne a technické opatrenia v priemyselných prevádzkach.

V súčasnosti sa pripravuje tretia medzinárodná konferencia *Trvalo udržateľný manažment cezhraničných vôd v Európe*, plánovaná na rok 2007, nadväzujúca na predchádzajúce v rokoch 1997 a 2002. Prezentované skúsenosti európskych krajín majú pomôcť rozšíriť poznatky z manažmentu vôd v celom regióne OSN EHK.

Monitoring a hodnotenie

Pracovná skupina Monitoring a hodnotenie vedená zástupkyňou Fínska, predtým Holandska, patrí k prvým ustanoveným pracovným skupinám. Jej činnosť začala v druhej polovici 90-tych rokov s významnou podporou Holandského ústavu manažmentu a čistenia odpadových vôd (RIZA) a Medzinárodného centra hodnotenia vôd (IWAC), ktoré zbiera a rozširuje informácie z danej oblasti a sprostredkúva kontakt a výmenu informácií medzi



expertmi a inštitúciami. Holandská vláda dlhodobo finančne podporovala aktivity tejto pracovnej skupiny, v posledných rokoch podporu zabezpečuje Fínsko. V súčasnosti sa zvažuje alternatíva premiestnenia IWAC do SR, na čom má podiel aj aktívna práca slovenských zástupcov v pracovnej skupine.

Program je zameraný na pomoc krajinám so spoločnými hraničnými vodami na vytvorenie a implementáciu spoločných programov monitoringu vôd, vrátane povodní, ľadochodov, cezhraničného vplyvu, a na dohodu monitorovaných parametrov a spôsob hodnotenia výsledkov. Pre tieto účely pracovná skupina vypracovala smernice pre monitoring a hodnotenie cezhraničných vodných tokov, podzemných vôd a jazier. Niektoré boli aktualizované na základe obdržaných skúseností. Verifikácia smernice pre monitoring a hodnotenie cezhraničných vodných tokov prebiehala na tzv. pilotných projektoch, z ktorých Slovensko najviac realizovalo pilotný projekt s Českou republikou na rieke Morava, s Maďarskou republikou na Ipli a s Ukrajinou na rieke Uh. Smernica pre monitoring a hodnotenie cezhraničných podzemných vôd sa verifikuje v spolupráci s Maďarskou republikou v krasovej oblasti

Aggtelek. Slovenská republika je aj vedúcou krajinou v príprave pilotných projektov na cezhraničných podzemných vodách.

Vypracované smernice pre monitoring a hodnotenie vôd spolu s ďalšími dokumentmi a zapracovaním aspektov týkajúcich sa ľudského zdravia poslúžia ako odporúčania vládám, ako aj regionálnym a lokálnym inštitúciám, ako manažovať monitoring vôd z hľadiska technického aj strategického. Návrh strategického dokumentu pre monitoring a hodnotenie cezhraničných vôd (riek, podzemných vôd, jazier) má byť schválený v tomto roku na rokovaní zmluvných strán. Zohľadňuje sa v ňom postupná harmonizácia s Rámcovou smernicou o vode.

Voda a ľudské zdravie

Táto pracovná skupina sa zameriava na podporu trvalo udržateľného zásobovania vodou a manažment zásobovania miest a vidieka, dobudovanie zásobovacích systémov a odkanalizovania a minimalizácie negatívnych účinkov antropogénnych činností (napr. vypúšťanie odpadových vôd) na ľudské zdravie a bezpečnosť. Program sa taktiež zaoberá redukciami zdravotných problémov a chorôb vznikajúcich v dôsledku nevyhovujúcej kvality vody. Ministerstvo zdravotníctva SR ako gestor v spolupráci s Ministerstvom životného prostredia SR v roku 2003 vypracovali Národnú správu o zabezpečovaní záväzkov SR vyplývajúcich z Protokolu o vode a zdraví. V roku 2005 bol materiál aktualizovaný.

Pracovná skupina pripravuje smernicu o národnom a medzinárodnom dohľade nad vodou, určenú na zásobovanie obyvateľstva a o včasnom varovaní pri ohrození zdrojov vody. V súčasnosti prebieha inventarizácia informačných zdrojov a pripravuje sa workshop pri príležitosti ECWATECH 2006. Taktiež sa venuje pozornosť rizikám možných zdravotných problémov vznikajúcich v krytých bazénoch.

Dohovor EHK OSN o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier významnou mierou prispieva k posilneniu vzájomnej spolupráce medzi štátmi, ktoré majú spoločné vody a napomáha im v hľadaní vhodných nástrojov a opatrení v oblasti ochrany a manažmentu vôd.

Ing. Zdena Kelnarová
hlavná radkyňa

MŽP SR, sekcia vôd, odbor koncepcií a vodného plánovania
Ilustračné foto: Adriána Kušíková

